

Szitás Péter¹ 

Szlovákia jelenléte a Három Tenger Kezdeményezésben

The Attendance of the Slovak Republic in the Three Seas Initiative

Absztrakt

A Szlovák Köztársaság alapító tagja a Három Tenger Kezdeményezésnek, amely egy 2015-ben indult regionális együttműködés Kelet- és Közép-Európa országai között. Célja a régió növekedésének fokozása, elsősorban az észak–déli irányú infrastrukturális, energetikai és digitális fejlesztések elősegítésével. Bár a Szlovák Köztársaság nem rendelkezik tengerparttal, elhelyezkedése mégis stratégiai fontosságú a Kezdeményezés szempontjából, mert kulcsösszekötő helyzetben van a balti és a balkáni térségek között. Számos projekt született ezen együttműködés keretei között, amelyeknek a megvalósulása nagymértékben járul hozzá Szlovákia infrastrukturális megújulásához.

Kulcsszavak: Három Tenger Kezdeményezés, infrastrukturális fejlesztés, Balti-tengeri, Adriai-tengeri és Fekete-tengeri Kezdeményezés, észak–déli összeköttetés, digitalizáció

Abstract

The Slovak Republic is a founding member of the Three Seas Initiative, a regional cooperation launched in 2015 among Central and Eastern European countries. Its objective is to promote the region's economic growth by advancing north–south infrastructure, energy and digital development projects. Although the Slovak Republic does not have a coastline, its strategic location is nevertheless of great importance to the Three Seas Initiative, as it lies at a key crossroads between the Baltic and

¹ Doktori hallgató, Nemzeti Közszerológati Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar, Hadtudományi Doktori Iskola; kutatási igazgatóhelyettes, Danube Institute.

Balkan regions. Several projects currently being implemented within the framework of the Initiative will, upon completion, make a significant contribution to Slovakia's infrastructure development.

Keywords: Three Seas Initiative, infrastructural development, Baltic, Adriatic, Black Sea Initiative, north–south connectivity, digitalisation

Bevezetés

A Három Tenger Kezdeményezés (Three Seas Initiative, 3SI) a kelet- és közép-európai országok köztársasági elnökeinek fórumaként jött létre 2016-ban.² Megalakulása válasz volt arra a felismerésre, hogy a régió országai nagyrészt azonos gyengeségekkel – periférikus státusz, középjövedelem csapdája, alárendelt piaci szerep – küzdenek.³ A Szervezetbe meghívottak köre a 12 alapító ország – Ausztria, Bulgária, Csehország, Észtország, Horvátország, Lengyelország, Lettország, Litvánia, Magyarország, Románia, Szlovákia és Szlovénia – legfőbb közjogi méltóságaira terjedt ki.⁴ Görögország 2023-as csatlakozásával a részt vevő országok száma 13-ra bővült.⁵ Fontos megjegyezni, hogy a 3SI egy együttműködési fórum, nem pedig szervezet, így nincs formális tagsága sem. A döntései konszenzussal születnek.⁶ Bár a régió valamennyi államának jogrendszere rendelkezik az elnöki funkció meghatározásában helyi sajátosságokkal, főszabályként elmondható, hogy a köztársasági elnök reprezentációs szerepet tölt be, amely kiegészülhet a törvényhozás hatalmát ellensúlyozó jogkörökkel is. Az állam által követett politikai és gazdasági irányvonalakat meghatározó döntéseket ugyanakkor a kormány hozza, feltételezve a parlament többségének támogatását. Ebből adódóan a 3SI abban az esetben tud ügyeket érdemben előremozdítani, ha szándékaihoz a részes államok államfőin túl azok kormányait is meg tudja nyerni.

Alapítás

A 3SI megalapításáról szóló előkészítő találkozót 2015. szeptember 29-én tartották New Yorkban, az Egyesült Nemzetek Szervezete Általános Közgyűlésének idején. A 3SI első csúcstalálkozója csaknem egy évvel ezt követően, 2016. augusztus 25–26-án került sor Horvátországban.⁷ A *Dubrovnik Forum 2016* néven megrendezett esemény házigazdája Kolinda Grabar-Kitarović horvát köztársasági elnök volt. Prezidenciális szinten további öt ország – Bulgária, Lengyelország, Litvánia, Magyarország, és Szlovénia – képviseltette magát.⁸ Szlovákiából Peter Pellegrini miniszterelnök-helyettes volt jelen.⁹ A Kínai Népköztársaság és Törökország külügyminiszter-helyettesei, Liu Haihszing

² Lásd: <http://three-seas.eu/about/>

³ BAJDA 2020.

⁴ Lásd: <http://three-seas.eu/about/>

⁵ TILLES 2023.

⁶ WILCZEK 2023.

⁷ Lásd: <http://three-seas.eu/previous-summits/>

⁸ 3SI Research Center [é. n. a].

⁹ Ministerstvo Investícií, Regionálneho Rozvoja a Informatizácie SR 2016.

és Ahmet Yildiz vendégei voltak a csúcstalálkozóknak. Az Egyesült Államokat egy korábbi elnöki tanácsadó, James L. Jones Jr. képviselte.¹⁰ Nyugat-Európa országai, illetve az Európai Unió vezetése nem képviseltette magát a nyitóülésen. A fórum egy nyilatkozat elfogadásával zárult, amely a térség gazdasági és infrastruktúrai szorosabb összekapcsolásának szükségességét hangsúlyozta az európai piac teljessé tétele érdekében. A résztvevők fő fókuszterületekként az energetikát, a közlekedési infrastruktúra fejlesztését és a digitális kommunikációs szférát határozták meg. Nyilatkozatukban kiemelték nyitottságukat a globális partnerségek megkötésére, illetve államaikon túli üzleti szereplők bevonására.¹¹

Szlovákia gazdasága

A kelet- és közép-európai (Central and Eastern Europe, CEE) régió országainak jelentős részéhez hasonlóan a Szlovák Köztársaság is 2004-ben vált az Észak-atlanti Szerződés Szervezete (NATO) és az Európai Unió (EU) tagjává. A csatlakozást követő időszakot jelentős gazdasági növekedés¹² jellemezte, amelynek eredményeként a lakosság életszínvonala is fokozatosan emelkedésnek indult.¹³ 2009-ben Szlovákia belépett a Gazdasági és Monetáris Unió harmadik szakaszába, s bevezette a közös európai fizetőeszközt, az eurót.¹⁴ A 2008-ban kirobbant pénzügyi világválságot megelőző időszakban az ország gazdaságát a világsajtóban több alkalommal illették a „tatrai tigris” metaforával, utalva arra a felemelkedési pályára, amelyet egyes délkelet-ázsiai „kis tigris” országok az elmúlt évszázad utolsó harmadától kezdve befutottak.¹⁵ Szlovákia kiemelkedő gazdasági fejlődését elsősorban az autóiparnak köszönhetette.¹⁶ Az országban jelenleg négy vállalati óriás – a Volkswagen Csoport, a PSA Peugeot Citroën, KIA/Hyundai Motors, Jaguar Land Rover – gyárt gépjárműveket, s körükhöz hamarosan a Volvo is csatlakozik; a svéd vállalat Kelet-Szlovákiában épülő autógyára előreláthatólag 2028-ban kezdi meg termelését.¹⁷ Ezzel negyre nő azon szlovákiai autógyárak száma, amelyek zöldmezős beruhásként valósultak meg az EU-csatlakozást követően. A jelenleg termelő autógyárak együttes kibocsátása 2023-ban meghaladta az évi egymillió gépjárművet.¹⁸ Az itt gyártott autók döntő többsége exportra készül; 2022-ben Szlovákia 26,9 milliárd USD értékben exportált gépjárműveket, ami az országot a világ tizedik legnagyobb gépjárműexportőrévé tette.¹⁹

¹⁰ Ministry of Foreign and European Affairs of the Republic of Croatia 2016.

¹¹ 3SI Research Center é. n. a..

¹² GERTLER–MARTIN–ZEMAN 2023.

¹³ Statista [é. n.].

¹⁴ Európai Központi Bank [é. n.].

¹⁵ PISÁROVÁ 2004.

¹⁶ SARIO [é. n.].

¹⁷ VOLVO 2025.

¹⁸ CEIC [é. n.].

¹⁹ CEIC [é. n.].

Az infrastrukturális helyzet

Szlovákia kiemelkedő gépjárműgyártási kapacitásai ellenére is súlyos infrastrukturális gondokkal küzd. Az úthálózat-fejlesztés terén fennálló több évtizedes lemaradást szemléletesen tükrözi az, hogy az ország nyugati és keleti végében elhelyezkedő Pozsony (Bratislava) és Kassa (Košice) közötti autópályát több mint 50 évvel ezelőtt kezdték építeni, de még napjainkra sem készült el teljes hosszában.²⁰ A nevezett autósztáda sajátossága, hogy nem a legrövidebb nyomvonalon szeli keresztül az országot, hanem hatalmas kitérőt tesz északi irányba, gyorsforgalmi összekapcsolódást létesítve az ottani régiók jelentősebb településeivel. A hegyvidéki terep azonban lassítja az építkezést és növeli annak költségeit. Az autópálya nyomvonaláról szóló döntés még a múlt század hatvanas éveiben született, amikor a csehszlovák vezetés célja a főváros, Prága (Praha) összekapcsolása volt a Csehszlovákia és a Szovjetunió között húzódó államhatárral. Ennek ellenére Pozsonyból Kassára autóval a leggyorsabban továbbra is a magyarországi autópálya-hálózat igénybevételével lehet eljutni. Ráadásul ez nemcsak az időtényező miatt a legkifizetődőbb alternatíva, hanem a legköltséghatékonyabb is, mert az észszerű nyomvonal okán a szlovákiaiánál kisebb távot megtéve autózható végig. Szlovákia autópálya hálózata 2023-ban egyébként 865 kilométert tett ki, míg egy évtizeddel korábban, 2013-ban csupán 420 kilométer hosszúságú volt.²¹

Szlovákia infrastruktúrájának helyzete nem számít kiemelkedőnek a kötöttpályás viszonylatban sem. A mintegy 3629 kilométer²² hosszú vasúthálózat jelentős része villamosított, ugyanakkor továbbra is vannak olyan fővonalak, amelyeken nem épültek ki az elektromos motorvonatok működéséhez szükséges hálózatok. A leghosszabb, mintegy 233 kilométer pályahosszú nem villamosított fővonal Zólyom (Zvolen) és Kassa (Košice) között található. Ugyancsak korszerűtlen technikai állapotok uralkodnak a Komárom–Dunaszerdahely–Pozsony (Komárno – Dunajská Streda – Bratislava) közötti szakaszon, amelynek frekvenciája a hosszú menetidő ellenére folyamatosan nő. A maximális 80 km/h sebességet lehetővé tevő, egyvágányú pályaszakasz vonatjártatát üzemeltető Leo Express adatai szerint 2025-ben mintegy 2,896 millió utas vette igénybe szolgáltatásukat, amely 27,4%-os növekedést jelent 2024-hez képest.²³

Pozsony és Kassa között a leggyorsabb kötöttpályás megoldást az Intercity vonatok kínálják, amelyek legrövidebb menetideje öt óra tizenegy perc, ugyanakkor a járatok többségének mintegy hét óráig tart az út.²⁴ Leggyorsabb alternatíva a két nagyváros közötti közlekedésre a Wizz Air által 2025 óta biztosított, államilag támogatott repülőjárat, amelynek menetideje egy óra.²⁵ Nehéz ugyanakkor elképzelni, hogy ez a közlekedési forma akár középtávon is rentábilisan működtethető lenne,²⁶ figyelemmel az egykori, pozsonyi székhelyű Sky Europe légitársaság példájára és csődjére.²⁷

²⁰ JANCURA 2022.

²¹ Központi Statisztikai Hivatal [é. n.].

²² Železnice Slovenskej Republiky (ŽSR) 2025.

²³ SEDLAŘÍK 2026.

²⁴ Menetrendi keresés: Bratislava hl.st. – Košice, AS: <https://cp.sk/vlakbusmhd/spojenie/vysledky/?date=26.02.2026&f=Bratislava%20hl.st.&fc=100003&t=Ko%C5%A1ice,,AS&tc=200003>

²⁵ Bratislava Airport 2026.

²⁶ MOGILEVSKAIA–MIHALKOVÁ 2024.

²⁷ SME 2010.

Szlovákia és a Három Tenger Kezdeményezés

Szlovákiában a köztársasági elnök és a miniszterelnök közti viszonyrendszer közel egy évtizeden keresztül konfrontatív volt. A Három Tenger Kezdeményezés első csúcstalálkozójának idején Robert Fico kormányfő éppen túl volt harmadik kabinetjének összeállításán.²⁸ Az államfői tisztséget azonban az az Andrej Kiska töltötte be, aki a 2014-es, közvetlen elnökválasztás második fordulójában éppen Robert Fico felett aratott nagyarányú győzelmet. Ennek okán is kettejük viszonya Fico második kormánya (2012–2016) idején is fagyosnak számított, és ez csak rosszabbodott a harmadik kormány megalakítását követően. A köztársasági elnök ebből adódóan nem volt olyan helyzetben, hogy külpolitikai vállalásai mögé kormánytöbbséget tudjon biztosítani. A dubrovniki fórumon Szlovákiát a beruházásokért és informatizációért felelős miniszterelnök-helyettes, Peter Pellegrini képviselte.²⁹ Pellegrini 2016-ban betöltött miniszterelnök-helyettesi funkciója karrierjének csupán egy átmeneti állomása volt, hiszen 2018–2020 között ő volt az ország miniszterelnöke; 2024 tavasza óta pedig köztársasági elnöke. Pellegrini Szlovákia történelmének egyetlen olyan személye, aki – viszonylag fiatal életkora ellenére is – betöltötte mindhárom legfőbb közjogi funkciót.

A második csúc – Varsó, 2017

A 3SI második, 2017 júliusában tartott varsói csúcstalálkozójának súlyát nagyban felértékelte, hogy azon részt vett az Amerikai Egyesült Államok frissen beiktatott új elnöke, Donald Trump. Ezúttal Szlovákia is prezidenciális szinten volt jelen, Andrej Kiska államfő Peter Pellegrini társaságában képviselte országát. A varsói csúcstalálkozó fő témái a közlekedés, az infrastruktúra és az energetika kérdései, valamint az EU jövőbeli iránya voltak. A találkozó kapcsán Kiska a 3SI Európát erősítő oldalát méltatta: „A Három Tenger Kezdeményezésen a régió egyesítéséről tárgyaltunk, hogy az Európai Unió erősebb legyen. Ez a projekt célja. Minél több ország kapcsolódik egymáshoz, annál erősebb lesz az EU.”³⁰ A szlovák köztársasági elnök emellett hangsúlyozta a diverzifikáció fontosságát is az energetika terén. Ugy fogalmazott, hogy „az energiát gyakran más országok zsarolására használják fel. Emlékszünk a 2009-es gázválságra. És nem szabad megfeledkeznünk Ukrajnáról sem. Mindent meg kell tennünk annak érdekében, hogy a tervezett Északi Áramlat-2 gázvezeték ne váljon valóra, mert az Ukrajna zsarolásának fegyvere lesz.”³¹ 2017-ben mindez elég merész kijelentésnek számított. A varsói csúcstalálkozó a részt vevő országok közös nyilatkozatának elfogadásával zárult, amelyben deklarálták, hogy országaik adottságaiknál fogva egy dinamikus régiót alkotnak, amely fejlődésének előfeltétele a térség erőfeszítéseinek összehangolása. Az észak–déli tengely mentén megerősített gazdasági és infrastrukturális együttműködés nemcsak a részt vevő államok, de az egész EU érdekét szolgálja. A felek hangsúlyozták, hogy a 3SI rugalmas elnöki

²⁸ Úrad Vlady Slovenskej Republiky [é. n.].

²⁹ Ministerstvo Investícií, Regionálneho Rozvoja a Informatizácie SR (MIRRI) 2016.

³⁰ Ministerstvo Investícií, Regionálneho Rozvoja a Informatizácie SR (MIRRI) 2017.

³¹ Kancelária Prezidenta Slovenskej Republiky 2017.

fórumként működik, amely politikai támogatást biztosít a gazdasági, a kormányzati és a nem kormányzati szereplők hatékonyabb együttműködésének előmozdításához. Megismételték a már korábban deklarált prioritásokat, a régió közlekedési infrastruktúrájának fejlesztését és a transzeurópai közlekedési hálózatba integrálását, valamint az EU politikáival való szinergia biztosítását. Ugyancsak megerősítették, hogy a 3SI nyitott a világ bármely részéből érkező gazdasági szereplő és globális partner előtt.³² Negyven kiemelt projektet fogadtak el, amelyek a CEE régió gazdasági fejlődését voltak hivatottak előmozdítani.³³

A harmadik csúcs – Bukarest, 2018

A 3SI harmadik csúcstalálkozójának Románia adott otthont 2018 szeptemberében. Bukarestben azonban nem csupán politikai csúcstalálkozóra került sor, hanem üzleti fórumra is. Az esemény legfőbb célja az volt, hogy az államfők korábbi évek során kifejtett magas szintű politikai elköteleződését konkrét eredményekre váltsák, ezért a stratégiai projektek meghatározása állt az esemény középpontjában. A házigazda szándéka volt, hogy felkeltse potenciális partnerek – uniós intézmények, üzleti szereplők, EU-tagállamok – érdeklődését a 3SI iránt.³⁴ A rendezvényen Klaus Iohannis román köztársasági elnök a régió növekvő potenciáljára mutatott rá elsősorban az infrastruktúra és az energetika terén, és közös beruházások megvalósítására ösztönözte a jelen levő feleket. Horvátország elnöke, Kolinda Grabar-Kitarović a 3SI pillérei megszilárdítása okán Közép-Európa gazdasági kohéziója megerősítésének fontosságát hangsúlyozta Európa többi részével és az USA-val. Andrzej Duda lengyel elnök szerint valamennyi országnak erőfeszítéseket kell tennie az olyan stratégiai projektek közös megvalósítása érdekében, mint az észak–déli gázfolyosó, amely a lengyelországi Świnoujście városában található LNG-betáplálót kötné össze a horvátországi Krk szigetén fekvő Adria-terminállal.³⁵ Csakúgy mint egy évvel korábban, Andrej Kiska szlovák államfő ismét az Északi Áramlat-2 gázvezetékét kritizálta, amely meglátása szerint az akkorinál még nagyobb függőséget eredményez az orosz gáztól. Helyette olyan energetikai vízió megvalósulását szorgalmazta, amely megszünteti országa keleti irányú kitettségét.³⁶ A bukaresti fórumon két dokumentumot írtak alá. Az egyik a kereskedelmi és iparkamarák hálózatáról, illetve egy üzleti tanács létrehozásáról szóló megállapodás, míg a másik egy szándéknyilatkozat volt egy befektetési alap létrehozásáról, amely pénzügyi támogatást nyújtana a közép- és kelet-európai régióban megvalósuló beruházásokhoz.³⁷

³² Three Seas Initiative (3SI) 2017.

³³ Ministarstvo Prostornoga Uredjenja, Graditeljstva i Državne Imovine (MPUDT) 2018.

³⁴ Three Seas Initiative (3SI) 2018a.

³⁵ Warsaw Institute 2018.

³⁶ EU Brief 2018.

³⁷ Three Seas Initiative (3SI) 2018b.

A negyedik csúcs – Ljubljana, 2019

A Három Tenger Kezdeményezés 2019. június 5–6-án tartott negyedik csúcstalálkozójára Szlovénia fővárosában, Ljubljánában került sor, ahol a házigazda, Borut Pahor köztársasági elnök mellett Bulgária, Horvátország, Csehország, Litvánia, Lengyelország, Románia képviseltette magát legfelső közjogi szinten.³⁸ Szlovákia nem tett így, mert az újonnan megválasztott köztársasági elnök, Zuzana Čaputová még nem foglalta el hivatalát. Beiktatására csupán néhány nappal a csúcst követően, 2019. június 15-én került sor. Pozsony részéről a Szlovéniába akkreditált nagykövet volt jelen az eseményen.³⁹ Bukaresthez hasonlóan Ljubljánában is megrendezték a csúcstalálkozót kísérő üzleti fórumot, ahol 40 ország mintegy 600 képviselője vett részt. Szlovénia miniszterelnöke, Marjan Šarec megnyitó beszédében elmondta, hogy a 3SI országai az EU területének 28%-át, lakosságának 22%-át, ugyanakkor a teljes hazai össztermék mindössze 10%-át adják. E számok önmagukban igazolják a régió összefogásának szükségességét. Šarec olyan követendő kulcsfogalmakat emelt ki, mint a konnektivitás és a kohézió, amelyek nem csupán a térség, hanem az egész EU javát szolgálják. A szlovéniai eseményen részt vett az USA energiaügyi minisztere, Rick Perry is. Ljubljánában mintegy tizenhatszáz, a közlekedés, az energetika és a digitalizáció fejlesztését célzó programot mutattak be, köztük Szlovénia egyik legfontosabb vasúti fejlesztését, a Koper–Divača-vasútvonal második vágányát.⁴⁰

Az ötödik (virtuális) csúcs – Tallinn, 2020

A Covid–19-világjárvány kapcsán elrendelt lezárások miatt a tallinni 3SI csúcst online formátumban tartották, 2020. október 19–20-án. Az eseményre bekapcsolódott az Európai Bizottság alelnöke, Margrethe Vestager is.⁴¹ Az észtországi székhely és a „webfórum” jelleg már önmagában előrevetítette, hogy a digitalizáció áll majd az esemény középpontjában. Észtország, mint – ahogy magukat jellemezték – a világ első digitális társadalma, bemutatta a 3SI tagjainak fejlődésére létrehozott Smart Connectivity víziót.⁴² Az átfogó koncepció célja, hogy a kulcsfontosságú infrastruktúrákba digitális elemeket integráljon, így nyitva teret az új üzleti modellek, technológiák és innovációalapú gazdasági növekedés előtt a kelet- és közép-európai térségben. A vízió széles körű megvalósulása lehetővé tenné az automatizált közúti közlekedést és az intelligens energiahálózatok kialakítását.⁴³ Erre példa az Elering Estfeed platformja, amely valós idejű energiafogyasztási adatok segítségével teszi hatékonyabbá a végfelhasználók és az energiaszolgáltatók számára az energia termelését, szállítását és felhasználását.⁴⁴ A tallinni online csúcstalálkozón elfogadott közös nyilatkozatban a résztvevők megerősítették elkötelezettségüket amellett, hogy a magánberuházások

³⁸ Three Seas Initiative (3SI) 2019.

³⁹ BAJDA 2020.

⁴⁰ Government of the Republic of Slovenia 2019.

⁴¹ JOVANOVIĆ 2020.

⁴² AmCham Estonia 2020.

⁴³ Ministry of Economic Affairs and Communications 2020.

⁴⁴ Lásd: <https://elering.ee/en/electricity-data-exchange>

erejét a jobb összekapcsoltság és a minőségi infrastruktúra fejlesztése érdekében hasznosítják, a széles körben elfogadott környezeti és társadalmi normák betartása mellett.⁴⁵ Zuzana Čaputová az európai országok közötti koordináció fontosságát hangsúlyozta, mert a világjárvány súlyosan érintette a 3SI országainak gazdaságát, továbbá biztosította a résztvevőket arról, hogy Szlovákia „minden olyan kezdeményezést támogat, amely erősíti az Európai Unió belüli összekapcsoltságot, és amely az EU elvei és politikái mentén valósul meg”.⁴⁶

A hatodik csúcs – Szófia, 2021

A Három Tenger Kezdeményezés hatodik csúcstalálkozójának Bulgária adott otthont 2021. július 8–9-én, ahol a hagyományoknak megfelelően üzleti fórumra is sor került. Szlovákia köztársasági elnöke, Zuzana Čaputová ezúttal nem vett részt az eseményen.⁴⁷ A szófiai találkozó legnagyobb mérföldköve, hogy összhangba hozta a 3SI céljait a Párizsi Megállapodással, az Európai Zöld Megállapodással, illetve a Transzeurópai Hálózatok Eszközével (Trans-European Network, TEN).⁴⁸ A közös nyilatkozatban a technológia és az innováció mellett a tudománnyal, az oktatással és a fenntartható fejlődéssel kapcsolatos együttműködés is szerepel. Az EU észak–déli tengelyén fennálló regionális összekapcsoltsági hiány 50%-ának 2030-ig történő felszámolása évente a 3SI-államok GDP-jének 3–8%-át emésztene fel. Ezért is kiemelkedően fontos a Három Tenger Kezdeményezés Befektetési Alapja (Three Sea Initiative Investment Fund, 3SIIF), mert társfinanszírozási mechanizmust jelent a CEE régió infrastrukturális hiányainak felszámolásában.⁴⁹

A hetedik csúcs – Riga, 2022

A Három Tenger Kezdeményezés 2022. június 20–21-én tartott hetedik csúcstalálkozójának házigazdája Lettország volt. Az eseményre nagyban rányomta bélyegét az Oroszországi Föderáció (Oroszország) által indított különleges katonai művelet, amelynek következtében a korábbi fő témák – infrastruktúra, energetika, digitalizáció – mellett hangsúlyos szerepet kapott a transzatlantizmus és Ukrajna támogatása. A rigai az első olyan csúcstalálkozó a 3SI történetében, amely már nem csupán elnöki fórum, hanem geopolitikai jelentőségű találkozó is, ahol a CEE régió katonai ellenálló képessége is kiemelt téma volt. A két terület metszeteként egyetértés született arról, hogy az energetikai infrastruktúrák összekapcsolása nemcsak gazdasági, hanem nemzeti biztonsági kérdés is. A résztvevők elítélték Oroszország agresszióját, és kinyilvánították támogatásukat Ukrajna szuverenitása és területi integritása mellett. A résztvevők többsége sürgető prioritásként tekintett az orosz energiától való

⁴⁵ Three Seas Initiative (3SI) 2020.

⁴⁶ 3SEASEU 2020.

⁴⁷ BREZÁNI 2022: 117.

⁴⁸ Three Seas Initiative (3SI) 2021.

⁴⁹ Office of the President of the Republic of Poland 2021.

függőség csökkentésére, az LNG-terminálok, a gáz interkonnektorok és az észak–dél irányú energiafolyosók építésére. A csúcs egyik legfontosabb döntése az volt, hogy Ukrajna partner státuszt kapott a 3SI-ben.⁵⁰

A nyolcadik csúcs – Bukarest, 2023

Románia 2023. szeptember 6–7-én másodszor adott otthont a 3SI csúcstalálkozójának és az üzleti fórumnak. A szervezet történetében először új taggal is bővült, ekkor jelentették be Görögország csatlakozását, míg Moldova partner-résztvevői státust kapott.⁵¹ Görögország belépésével nemcsak a részt vevő államok, hanem az érintett tengerek száma is növekedett, ráadásul az ország a 3SI egyik fő projektjének is a részese: a Via Carpatia úthálózat a litván Klaipėda városától egészen Thesszaloniki kikötőjéig terjed.⁵² A hét országon keresztülhaladó, mintegy 3000 km hosszú közlekedési folyosó több gyorsforgalmi út összekapcsolásából áll. Eredetileg 2026 körül kellett volna elkészülnie, de jelen tanulmány írásakor már 2032-es céldátumról lehet olvasni. A megvalósulás terén megfigyelhető egyik legmarkánsabb lemaradás éppen Szlovákiát érinti.⁵³

A bukaresti csúcson újfent megfogalmazták a régió gazdasági együttműködésének fokozását, és a 3SI Pénzügyi Alapjának fejlesztését. Az eseményen részt vett az Európai Újjáépítési és Fejlesztési Bank (European Bank for Reconstruction and Development, EBRD), az Európai Beruházási Bank (European Investment Bank, EIB), a Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (Organization for Economic Co-operation and Development, OECD), a Nemzetközi Valutaalap (International Monetary Fund, IMF) és a Világbank (World Bank, WB) is. Célul tűzték ki egy második finanszírozási mechanizmus létrehozását. Zuzana Čaputová szlovák köztársasági elnök első alkalommal vett részt személyesen a fórumon.⁵⁴ Mint fogalmazott, a „Három Tenger Kezdeményezés fő célja a szorosabb kapcsolatok kiépítése, beleértve az energetikai és a digitális kapcsolatokat. Szlovákiának ki kell használnia az autópálya-, vasút- és egyéb infrastruktúra fejlesztésének lehetőségeit.”⁵⁵

A kilencedik csúcs – Vilnius, 2024

A 3SI kilencedik csúcstalálkozójának és üzleti fórumának ismét Litvánia adott otthont, 2024. április 11–12-én. A találkozón újdonságként hatott, hogy már nem csupán a hagyományos infrastruktúra-projektek kerültek napirendre, hanem a zöldenergia és a megújuló energiaforrások szerepének növelése is.⁵⁶ Az együttműködésben részt vevők egyetértettek abban, hogy az energiaellátást már nem lehet csupán fosszilis

⁵⁰ HI LIFE 2022.

⁵¹ Notes from Poland 2023.

⁵² 3SI Research Center [é. n. b].

⁵³ STVR 2023.

⁵⁴ Zuzana Čaputová Prezidentka Slovenskej Republiky 2023.

⁵⁵ Štandard 2023.

⁵⁶ CZYŻAK–THEISEN–GRUENIG–KARDAŚ 2024.

energiahordozókra alapozni. Kiemelt szerepet kapott a geopolitika is, elsősorban az orosz–ukrán háború és az attól elválaszthatatlan energiabiztonság kérdése. A vilniusi csúcstalálkozón Szlovákiát Tomáš Taraba miniszterelnök-helyettes és környezetvédelmi miniszter képviselte, aki találkozott az ukrán elnökkel, Volodimir Zelenskijjével, és a cseh köztársasági elnökkel, Peter Pavellel is.⁵⁷

A tizedik csúcs – Varsó, 2025

A Három Tenger Kezdeményezés jubileumi tizedik csúcstalálkozóját 2025. április 28–29-én tartották Lengyelországban, a már szokásossá vált üzleti fórum kíséretében. Eredetileg a helyszín Budapest lett volna, de ez később a lengyel fővárosra módosult.⁵⁸ Az eseményen Montenegró és Albánia társult résztvevői státuszt kapott, Törökország és Spanyolország pedig stratégiai partnerként csatlakozott a kezdeményezéshez.⁵⁹ Az elfogadott jubileumi nyilatkozat politikai állásfoglalást is tartalmazott, többek között Ukrajna elkötelezett támogatását, amelyet nem minden részes állam írt alá. A nyilatkozatban felsorolták azokat a projekteket, amelyek az eltelt 10 év alatt a leg-sikeresebbnek számítottak.⁶⁰

Szlovákia projektrésztvétele

Ami a számokat illeti, jelen tanulmány írásának időpontjában Szlovákia összesen 29 3SI-projektben érdekelt: 10 közlekedési, 6 digitális és 12 energetikai besorolásúban (lásd 1. táblázat). Egyetlen projekt vegyes, digitális/energetikai besorolású (3SI térség digitalizált és fenntartható energiaszektor interoperabilitási megoldásai az energia-tárolás területén). A 29-ből hét projektben Szlovákia a javaslattevő ország, s közülük csupán kettő olyan, amely kizárólag Szlovákiára fókuszál. Érdekesség, hogy Pozsony két olyan, 2024-ben regisztrált, határon átnyúló energetikai besorolású projektnek is a része, amelynek kezdeményezője Ukrajna (közep-európai hidrogénfolyosó, valamint a Munkácsot [Mukachevo] Nagykapossal [Veľke Kapušany] összekötő 400 kV-os felsővezeték rekonstrukciója az államhatárig a kárpátaljai régióban).

1. táblázat: Szlovákia résztvétele a 3SI projektjeiben

No.	Projekt	Javasló ország	Részt vevő országok	Státusz	Típus	Regisztrálás éve
1	Amber Rail Freight Corridor	Lengyelország	POL, HUN, SVK, SVN	Teljesült	Közlekedés	2018
2	Baltic – Adriatic TEN-T Core Network Corridor	Lengyelország	AUT, CZE, POL, SVK, SVN	Jelentős előrelépés	Közlekedés	2018

⁵⁷ SME 2024.

⁵⁸ SZITÁS–VARGA 2025.

⁵⁹ Daily Sabah 2025.

⁶⁰ Three Seas Initiative (3SI) 2025.

No.	Projekt	Javasló ország	Részt vevő országok	Státusz	Típus	Regisztrálás éve
3	Construction of a new road bridge over the Tisza in the Záhony area	Magyarország	HUN, ROU, SVK	Regisztrált	Közlekedés	2020
4	Construction of the 2 nd railway track between Koper and Divača	Szlovénia	AUT, CZE, POL, HUN, SVK, SVN	Jelentős előrelépés	Közlekedés	2018
5	Development of Cross-Border Network of Data Centres	Lettország	AUT, CZE, BGR, LVA, LTU, POL, HRV, EST, HUN, ROU, SVK, SVN	Regisztrált	Digitális	2020
6	Development of Cross-Border Optical Fibre Network	Lettország	AUT, CZE, BGR, LVA, LTU, POL, HRV, EST, HUN, ROU, SVK, SVN	Regisztrált	Digitális	2020
7	Development of High-Performance Computing (HPC) infrastructure, establishment and operation of HPC ecosystem in the CEE-n region	Magyarország	AUT, CZE, POL, HUN, SVK, SVN	Regisztrált	Digitális	2020
8	Digital Platform on monitoring hydrographic bases in the 3SI region	Románia	AUT, CZE, LVA, BGR, LTU, POL, HRV, EST, HUN, SVK, SVN, ROU	Jelentős előrelépés	Digitális	2018
9	Diversification of gas supply sources and integration of gas infrastructure in the Three Seas Region	Lengyelország	POL, SVK	Jelentős előrelépés	Energia	2018
10	Eastring	Szlovákia	BGR, HUN, ROU, SVK	Regisztrált	Energia	2018
11	Extraction of unconventional gas	Magyarország	AUT, HUN, ROU, SVK	Regisztrált	Energia	2020
12	FAIRway Danube	Románia	AUT, BGR, HRV, HUN, ROU, SVK	Teljesült	Közlekedés	2018
13	Fuergy – Optimization of Energy Cost of Large Industrial Units	Szlovákia	CZE, POL, SVK	Regisztrált	Energia	2021

No.	Projekt	Javasló ország	Részt vevő országok	Státusz	Típus	Regisztrálás éve
14	GridStor – Lead-Sodium Battery	Szlovákia	CZE, SVK	Regisztrált	Energia	2021
15	Improvement of railway links between main Polish cities and neighbouring countries	Lengyelország	CZE, POL, SVK	Jelentett tevékenység	Közlekedés	2020
16	InoBat	Szlovákia	CZE, HUN, SVK	Regisztrált	Energia	2021
17	Interoperability solutions for a digitized and sustainable energy sector in the 3SI area in the field of energy storage	Románia	AUT, CZE, BGR, POL, HRV, HUN, SVK, ROU	Jelentett tevékenység		2018
18	North-South Gas Corridor – Expansion of existing capacity between Hungary and Slovakia	Magyarország	AUT, CZE, POL, HRV, HUN, ROU, SVK	Regisztrált	Energia	2020
19	PWenergy – Geo-thermal Power Plant Presov	Szlovákia	SVK	Regisztrált	Energia	2021
20	PWenergy Pilot Project – Geothermal Power Plant Ziar nad Hronom	Szlovákia	SVK	Regisztrált	Energia	2021
21	ROHU – Second Phase	Magyarország	AUT, HUN, ROU, SVK, SVN	Regisztrált	Energia	2020
22	Rail-2-Sea	Románia	POL, HUN, ROU, SVK	Jelentős előrelépés	Közlekedés	2018
23	Reconstruction of the overhead line (OHL) 400 kV Mukachevo–Veľké Kapušany section from SS 400 kV Mukachevo to the state border in Zakarpattia region	Ukrajna	SVK, UKR	Regisztrált	Energia	2024
24	The 3 Seas Digital Highway	Lengyelország	AUT, CZE, LVA, BGR, LTU, POL, HRV, EST, HUN, ROU, SVK, SVN	Regisztrált	Digitális	2018

No.	Projekt	Javasló ország	Részt vevő országok	Státusz	Típus	Regisztrálás éve
25	The Central European Hydrogen Corridor	Ukrajna	CZE, SVK, UKR	Regisztrált	Energia	2024
26	Transportation stock exchange in the 3SI region	Románia	AUT, CZE, LVA, BGR, LTU, POL, HRV, EST, HUN, ROU, SVK, SVN	Jelentős előrelépés	Digitális	2018
27	Via Carpatia	Lengyelország	BGR, LTU, POL, HRV, GRC, HUN, ROU, SVK	Jelentett tevékenység	Közlekedés	2018
28	Via Carpatia	Románia	BGR, LTU, POL, GRC, HUN, ROU, SVK	Jelentős előrelépés	Közlekedés	2020
29	Via Carpatia R4 Expressway	Szlovákia	POL, HUN, SVK	Regisztrált	Közlekedés	2021

Megjegyzés: Ausztria – AUT, Csehország – CZE, Bulgária – BGR, Lettország – LVA, Litvánia – LTU, Lengyelország – POL, Horvátország – HRV, Észtország – EST, Magyarország – HUN, Románia – ROU, Szlovákia – SVK, Szlovénia – SVN, Ukrajna – UKR

Forrás: a szerző szerkesztése

Összefoglalás

Tanulmányunkkal kísérletet tettünk arra, hogy bemutassuk a Három Tenger Kezdeményezést, s ezen belül kiemelt fókusszal vizsgáljuk a Szlovák Köztársaságnak e szervezetben játszott szerepét. Megállapítottuk, hogy az alapvetően a kelet- és közép-európai régió fejlesztését és prosperitását előmozdítani szándékozó elnöki fórum a fennállása óta eltelt egy évtized alatt jelentős átalakuláson és bővülésen ment keresztül. A kezdetben megfogalmazott céljait – a térség infrastruktúrájának fejlesztése, energetikai hálózatainak észak–dél irányú összekötése és a digitalizáció – nem adta fel, viszont új prioritásokkal – geopolitikai szerepvállalás, katonai biztonság megteremtése, duális infrastruktúra kiépítése – egészítette ki. A projektben kezdetben részt vevő országok létszáma Görögország csatlakozásával tizenháromra bővült, s a partnerek és együttműködő felek köre is jelentős mértékben nőtt.

A bevezető részt követően rövid kitekintőben ismertettük a szlovák gazdaság és infrastruktúra jelenlegi helyzetét. Megállapítottuk, hogy annak ellenére, hogy az ország világszinten is gépjárműgyártó nagyhatalomnak számít, az infrastrukturális állapota hiányosságokkal küzd. Ez legszembevetőbben a gyorsforgalmi úthálózat nem összefüggő voltában és a vasúti közlekedés infrastruktúrájának fejletlenségében – számos helyen csupán egy vágány megléte, elektrifikáció hiánya, alacsony megengedett sebesség – érhető tetten. Rámutattunk arra, hogy az ország számára a 3SI-ben való aktív részvétel milyen előnyökkel jár, hiszen annak már ismertetett elsődleges

célkitűzései nagymértékben korrelálnak Pozsony igényeivel és érdekeivel. Szlovákia ugyan nem rendelkezik tengerparttal, de stratégiai fekvése miatt a kezdeményezés megvalósítása nélküle csak jelentős és drága kompromisszumok árán képzelhető el.

A felsorolt előnyök és várható haszon ellenére Szlovákia kezdeti részvétele a projektben erőltetett volt, szerepköre sokkal inkább megfigyelő, mint kezdeményező jellegűnek számított. Az ország nyilvánvalóan nem akart kimaradni a kezdeményezésből, ugyanakkor bizonytalansággal is tekintett arra. Köztársasági elnöki szinten Pozsony alig képviseltette magát, ugyanakkor ennek oka az is lehet, hogy hosszú éveken át konfliktusokkal terhelt volt az államfő és a kormányfő kapcsolata. Ugyanakkor az utóbbi években az ország szerepvállalása megnőtt, s 29 olyan projekt fut 3SI-keretben jelenleg, amelyekben az ország érintett, közülük hétnek Szlovákia a kezdeményezője. Tekintve, hogy napjainkban a viszony az államfő és kormányfő között sokkal jobbnak számít, mint a korábbi években ez jellemző volt, továbbá, hogy ma a legfőbb közjogi méltóság az a Peter Pellegrini, aki többször részt vett még miniszterelnök-helyettesként e kezdeményezés csúcstalálkozóin, feltételezhető, hogy az állam aktivitása a 3SI-ben a jövőben még fokozódni fog.

Az elmúlt évtized alatt a Három Tenger Kezdeményezés komoly rangot vívott ki magának a nemzetközi társulások sorában. Az alapítóinak azon szándéka, hogy a kelet- és közép-európai régió államfőit közelebb hozza egymáshoz, s számukra egy professzionális szakmai fórumot biztosítson, jelentősen meghaladottá vált, hiszen napjainkban a 3SI egy olyan társulás, amely nem csupán Európa, hanem a világ több pontján rendelkezik partnerekkel. Projektjei jelentősek, és érdemben járulnak hozzá a régió növekedéséhez és felzárkózásához. Az eddigiekből úgy tűnik, hogy amennyiben az együttműködés lendülete fennmarad, úgy a következő évtizedben még markánsabb eredményeket érhet el.

Felhasznált irodalom

- 3SEASEU (2020): Three Seas Virtual Summit, the Presidents' Virtual Panel. *YouTube*, 2020. október 19. Online: <https://youtu.be/uyINTOGbSwk?t=953>
- 3SI Research Center é. n. a.: *Summit in Dubrovnik*. Online: <https://3si.politic.edu.pl/summit-in-dubrovnik/>
- 3SI Research Center é. n. b.: *Via Carpathia*. Online: <https://3si.politic.edu.pl/via-carpathia/>
- AmCham Estonia (2020): *3 Seas Business Summit 2020*. Online: <https://amcham.ee/events/3-seas-business-summit-2020/>
- BAJDA, Piotr (2020): *The Three Seas Initiative at the End of 2020 in Statu Nascendi*. Warsaw: Collegium Interethnicum. Online: www.academia.edu/44870371/The_Three_Seas_Initiative_at_the_end_of_2020_in_statu_nascendi
- Bratislava Airport (2026): Wizz Air zvyšuje frekvenciu letov na trase Bratislava – Košice na 13 letov týždenne. *Bratislava Airport*, 2026. január 22. Online: www.bts.aero/o-letisku/press/tlacove-spravy/wizz-air-zvysuje-frekvenciu-letov-na-trase-bratislava-kosice-na-13-letov-tyzdenne/

- BREŽÁNI, Peter szerk. (2022): *Yearbook of Slovakia's Foreign Policy*. Bratislava: Research Center of the Slovak Foreign Policy Association. Online: <https://tinyurl.com/y2kptz6p>
- CEIC [é. n.]: *Slovakia Motor Vehicle Production, 1997–2025*. Online: www.ceicdata.com/en/indicator/slovakia/motor-vehicle-production
- CZYŻAK, Paweł – THEISEN, Nolan – GRUENIG, Max – KARDAŚ, Szymon (2024): *Electrifying the Three Seas: Why the Three Seas Initiative Should Pivot Towards Clean Energy and Power Grids*. Online: www.e3g.org/wp-content/uploads/Electrifying-the-Three-Seas-1.pdf
- Daily Sabah (2025): Türkiye, Spain join Three Seas Initiative as Strategic Partners. *Daily Sabah*, 2025. április 30. Online: www.dailysabah.com/business/economy/turkiye-spain-join-three-seas-initiative-as-strategic-partners
- EU Brief (2018): Kiska na summite Trojmoria kritizoval plynovod Nord Stream 2. *EuBrief*, 2018. szeptember 18. Online: <https://euractiv.sk/section/energetika/news/kiska-na-summite-trojmoria-kritizoval-plynovod-nord-stream-2>
- Európai Központi Bank [é. n.]: *Gazdasági és Monetáris Unió*. Online: www.ecb.europa.eu/ecb/history-arts-culture/history/emu/html/index.hu.html
- GERTLER, Pavel – MARTIN, Reiner – ZEMAN, Juraj (2023): *The Economic Benefits of Slovakia's EU Membership*. Národná Banka Slovenska Policy Brief No. 7. Online: <https://nbs.sk/en/news/the-economic-benefits-of-slovakias-eu-membership-policy-briefs/>
- Government of the Republic of Slovenia (2019): *Prime Minister Opens Three Seas Initiative Business Forum*. Online: www.gov.si/en/news/2019-06-05-prime-minister-opens-three-seas-initiative-business-forum
- HI LIFE (2022): *Three Seas Summit and Business Forum – Riga 2022*. Online: www.hilife.bg/events-/three-seas-summit-and-business-forum-riga-2022
- JANCURA, Vladimír (2022): Nekonečný príbeh jednej autostrády. *Pravda.sk*, 2022. február 10. Online: <https://zurnal.pravda.sk/neznama-historia/clanok/616364-ne-konecny-pribeh-jednej-autostrady/>
- JOVANOVIĆ, Mihajlo (2020): The Three Seas Initiative Summit in Tallinn. *PISM*, 2020. október 21. Online: https://pism.pl/publications/The_Three_Seas_Initiative_Summit_in_Tallinn
- Kancelária Prezidenta Slovenskej Republiky (2017): *Kiska: Iniciatíva Trojmoria je o silnejšej Európskej únii*. 2017. július 6. Online: www.prezident.sk/article/kiska-iniciativa-trojmoria-je-o-silnejsej-europskej-unii/
- Központi Statisztikai Hivatal [é. n.]: *Az autópályák hossza országonként (2005–2023)*. Online: www.ksh.hu/stadat_files/sza/hu/sza0047.html
- Ministarstvo Prostornoga Uređenja, Graditeljstva i Državne Imovine (MPUDT) (2018): *Održan treći summit Inicijative triju mora*. 2018. szeptember 19. Online: <https://mpudt.gov.hr/arhiva-rdd/glavni-izbornik/vijesti-28393/održan-treci-summit-inicijative-triju-mora/28572?lang=sk>
- Ministerstvo Investícií, Regionálneho Rozvoja a Informatizácie SR (2016): *Pellegrini v Chorvátsku na Dubrovnik Forum 2016*. 2016. augusztus 25. Online: <https://mirri.gov.sk/aktuality/podpredsednicka-vlady/pellegrini-v-chorvatsku-na-dubrovnik-forum-2016/>

- Ministerstvo Investícií, Regionálneho Rozvoja a Informatizácie SR (MIRRI) (2017): *Slovensko v rámci iniciatívy Trojmorja zohráva kľúčovú úlohu*. 2017. július 6. Online: <https://mirri.gov.sk/aktuality/informatizacia/slovensko-v-ramci-iniciativy-trojmorja-zohrava-klucovu-ulohu/>
- Ministry of Economic Affairs and Communications (2020): *Estonia Introduces a Vision to Create a Smart Connectivity Area from Tallinn to Split*. Online: www.mkm.ee/en/news/estonia-introduces-vision-create-smart-connectivity-area-tallinn-split
- Ministry of Foreign and European Affairs of the Republic of Croatia (2016): *Dubrovnik Forum 2016 – Draft Program*. Online: <https://mvep.gov.hr/UserDocsImages/files/file/2016/1608222-dubrovnik-forum-draft-program.pdf>
- MOGILEVSKAIA, Anna – MIHALKOVÁ, Henrieta (2024): Z Bratislavy do Košíc za hodinu a letenka za cenu lístka na vlak? Kedy začne lietať štátom podporovaný spoj. *Pravda.sk*, 2024. október 21. Online: <https://spravy.pravda.sk/domace/clanok/727745-z-bratislavy-do-kosic-za-hodinu-a-letenka-za-cenu-listka-na-vlak-ke-dy-zacne-lietat-statom-podporovany-spoj/>
- Národná Diaľničná Spoločnosť (NDS) [é. n.]: *Diaľničná sieť Slovenskej republiky*. Online: <https://ndsas.sk/stavby/dialnicna-siet>
- Notes from Poland (2023): Greece Becomes 13th Member of Three Seas Initiative on EU's Eastern Flank. *Notes from Poland*, 2023. september 7. Online: <https://notesfrompoland.com/2023/09/07/greece-becomes-13th-member-of-three-seas-initiative-on-eus-eastern-flank/>
- Office of the President of the Republic of Poland (2021): *Joint Declaration of the Sixth Summit of the Three Seas Initiative*. Online: www.president.pl/archives/andrzej-duda/news/joint-declaration-of-the-sixth-summit-of-the-three-seas-initiative,37209
- PISÁROVÁ, Martina (2004): Linden: Slovakia is the 'Tatra Tiger'. *The Slovak Spectator*, 2004. január 26. Online: <https://spectator.sme.sk/politics-and-society/c/linden-slovakia-is-the-tatra-tiger>
- SARIO (2025): *Automobilový priemysel*. Online: www.sario.sk/sk/investujte-na-slovensku/sektorove-regionalne-prehlady/automobilovy-priemysel
- SEDLÁŘÍK, Emil (2026): 2,8 milióna prepravených cestujúcich na trati Bratislava–Komárno 2,896 milióna cestujúcich, nárast bol o 27,4 %. *Leo Express*, 2026. február 12. Online: www.leoexpress.com/sk/o-nas/media/2-8-miliona-prepravenych-cestujucich-na-trati-bratislava-komarno
- SME (2024): Taraba sa vo Vilniuse stretol so Zelenským, českého prezidenta pozval na návštevu. *SME*, 2024. apríl 12. Online: <https://domov.sme.sk/c/23315376/taraba-sa-vo-vilniuse-stretol-so-zelenskym-ceskeho-prezidenta-pozval-na-navstevu.html>
- SME Svet (2010): Vznik, činnosť a bankrot leteckej spoločnosti SkyEurope. *SME Svet*, 2010. augusztus 31. Online: www.sme.sk/svet/c/vznik-cinnost-a-bankrot-leteckej-spolocnosti-skyeurope
- Štandard (2023): Prezidentka po samite Trojmorja: SR musí využiť možnosti na zlepšenie diaľnic. *Štandard*, 2023. september 6. Online: <https://standard.sk/431885/prezidentka-po-samite-trojmorja-sr-musi-vyuzit-moznosti-na-zlepsenie-dialnic>

- Statista [é. n.]: *Gross Domestic Product (GDP) per Capita in Purchasing Power Standards (PPS) in Slovakia From 2005 To 2017*. Online: www.statista.com/statistics/691475/gross-domestic-product-per-capita-in-pps-slovakia/
- STVR (2023): *Via Carpathia Becomes a Priority*. STVR, 2023. június 23. Online: <https://enrsi.stvr.sk/articles/topical-issue/330226/via-carpathia-becomes-a-priority>
- SZÍTÁS, Péter – VARGA, Virág (2025): *Bridging the North-South Gap: Hungary's Strategic Engagement in the Three Seas Initiative*. Budapest: Danube Institute. Online: <https://danubeinstitute.hu/api/v1/companies/381/files/5625086/download>
- Three Seas Initiative (3SI) (2017): *The Second Summit of the Three Seas Initiative: Joint Declaration (Warsaw, 6–7 June 2017)*. Online: <https://3si.politic.edu.pl/the-second-summit-of-the-three-seas-initiative-joint-declaration-warsaw-6-7-june-2017/>
- Three Seas Initiative (3SI) (2018a): *2018 Bucharest Summit*. Online: <http://three-seas.eu/2018-summit/>
- Three Seas Initiative (3SI) (2018b): *Joint Declaration of the Third Summit of the Three Seas Initiative (Bucharest, 17–18 September 2018)*. Online: <http://three-seas.eu/wp-content/uploads/2018/09/BUCHAREST-SUMMIT-JOINT-DECLARATION.pdf>
- Three Seas Initiative (3SI) (2019): *Summit in Ljubljana*. 2019. június 6. Online: <https://3si.politic.edu.pl/summit-in-ljubljana/>
- Three Seas Initiative (3SI) (2020): *Joint Statement*. Tallinn, 2020. október 19. Online: <https://media.voog.com/0000/0046/4166/files/FINAL%20Three%20Seas%20Joint%20Statement.pdf>
- Three Seas Initiative (3SI) (2021): *Summit in Sofia*. 2021. július 9. Online: <https://3si.politic.edu.pl/summit-in-sofia/>
- Three Seas Initiative (3SI) (2025): *Joint Declaration of the Tenth Summit of the Three Seas Initiative*. Online: https://media.voog.com/0000/0046/4166/files/Joint%20Declaration_2025.pdf
- TILLES, Daniel (2023): *Greece Becomes 13th Member of Three Seas Initiative on EU's Eastern Flank*. *Notes from Poland*, 2023. szeptember 7. Online: <https://notes-frompoland.com/2023/09/07/greece-becomes-13th-member-of-three-seas-initiative-on-eus-eastern-flank/>
- Úrad vlády Slovenskej Republiky [é. n.]: *História vlád SR*. Online: www.vlada.gov.sk/vlada-sr/historia-vlad-sr/
- VOLVO (2025): *Volvo Cars Plans to Build Polestar 7 at Kosice, Slovakia Plant*. Volvo, 2025. július 3. Online: www.volvocars.com/intl/media/press-releases/2DA-E6B3F2FD59CCD/
- Warsaw Institute (2018): *Three Seas Initiative Business Forum – Bucharest, 2018*. 2018. szeptember 27. Online: <https://warsawinstitute.org/three-seas-initiative-business-forum-bucharest-2018/>
- WILCZEK, Julita (2023): *Outcomes of the 2023 Bucharest Three Seas Initiative Summit*. *Institute of New Europe (INE)*, 2023. szeptember 13. Online: <https://ine.org.pl/en/outcomes-of-the-2023-bucharest-three-seas-initiative-summit>
- Železnice Slovenskej Republiky (ŽSR) [é. n.]: *Mapa siete Železníc Slovenskej republiky*. Online: www.zssk.sk/wp-content/uploads/2020/03/%C5%BDelezni%C4%8D-n%C3%A1-mapa-Slovenskej-republiky.pdf

- Železnice Slovenskej Republiky (ŽSR) (2025): *Výročná správa Železničnej spoločnosti Slovensko, a. s. za rok 2024*. Bratislava. Online: www.zssk.sk/wp-content/uploads/2025/08/VYROCNA-SPRAVA-2024.pdf
- Zuzana Čaputová Prezidentka Slovenskej Republiky (2023): *Prezidentka sa zúčastnila na samite lídrov Iniciatívy Trojmorja*. Online: <https://archiv.prezident.sk/zuzana-caputova/article/prezidentka-sa-zucastnila-na-samite-lidrov-iniciativy-trojmorja>